

LIETUVOS BANKAS
EUROSISTEMABankų veiklos apžvalga 2015 m.
(neaudituoti duomenys)

ISSN 2335-8319 (ONLINE)

Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.
© Lietuvos bankas, 2016Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius
Tel. (8 5) 268 0029, faksas (8 5) 262 8124www.lb.lt
info@lb.lt2016 m. kovo 8 d.¹

2015 m. Lietuvoje veikiančių bankų turtas kiek sumažėjo, tam įtakos turėjo su euro įvedimu susijusios aplinkybės. Visi bankai vykdė nustatytus kapitalo ir likvidumo reikalavimus. Be minimalių, bankams buvo nustatyti ir individualūs papildomo kapitalo reikalavimai, įsigaliojo Europos Sąjungos (ES) direktyvose numatyti kapitalo rezervo reikalavimai. Itin pagyvėjo skolinimo rinka, o bankuose klientų laikomų indėlių suma, nepaisant žemų palūkanų normų, toliau didėjo. Bankų sektorius veikė pelningai, tačiau pajamos iš pagrindinės veiklos toliau mažėjo, o pelno padidėjimą, palyginti su 2014 m., lėmė šalutiniai veiksniai. Šiuo metu Lietuvos bankas rengia teisėkūros projektus, susijusius su nekilnojamojo turto kreditavimo teisiniu reguliavimu ir Mokėjimų įstatymo pakeitimais. Šiuose projektuose bus nustatyti papildomi standartai bankams, taikytini atitinkamos veiklos srityse. Per metus Lietuvos bankas išnagrinėjo 143 vartotojų prašymus išnagrinėti ginčus su bankais.

1. TURTAS IR ĮSIPAREIGOJIMAI

Turto straipsniai

2015 m. bankų turtas kiek sumažėjo. Visas bankų turtas 2016 m. sausio 1 d. sudarė 23,4 mlrd. eurų ir per metus sumažėjo 693 mln. eurų (-2,9 %). 2016 m. sausio 1 d. Lietuvoje veikė 6 bankai ir 7 užsienio bankų filialai. Metų pabaigoje sumažėjo bankų sistemos dalyvių skaičius: buvo baigtas AB banko „FINASTA“ reorganizavimas ir po jo banko turtą bei įsipareigojimus perėmė AB Šiaulių bankas; iš kredito įstaigų sąrašo išbrauktas *Skandinaviska Enskilda Banken* AB Lietuvos filialas ir jis šiuo metu neketina teikti finansinių paslaugų. Šie bankų sistemos dalyvių pokyčiai bankų sistemos rodikliams reikšmingos įtakos neturėjo.

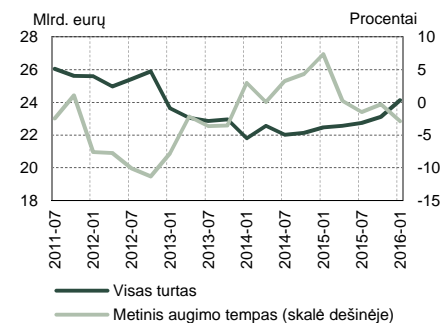
2015 m. bankų turto struktūroje išaugo paskolų dalis. Palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, 2015 m. pabaigoje lėšų, laikomų centrinio banko sąskaitose, sumažėjo 1 428 mln. eurų (-33,8 %). Tokį pokytį lėmė įvestas euras – iki jo įvedimo centriniam banke buvo laikoma daugiau lėšų, nes bankai jas turėjo įkeisti už eurus. Skolos vertybinių popierių (VP) suma per metus sumažėjo 241 mln. eurų (-11,6 %). Jų pajamingumas šiuo metu yra itin mažas, todėl obligacijos daugeliu atvejų nebelaikomos patrauklia investavimo priemone. 2015 m. išsiskyrė paskolų rinkos pagyvėjimu – bendra klientų paskolų suma per metus išaugo 611 mln. eurų (3,9 %)². Tiek dėl to, kad mažėjo minėtų rūšių turtas, tiek dėl paskolų portfelio augimo paskolų dalis, palyginti su visu banko turtu, išaugo nuo 65 iki 70 proc. Be to, 432 mln. eurų (49,4 %) padidėjo ir lėšų, laikomų kredito įstaigose, suma.

Įsipareigojimų straipsniai

Bankų įsipareigojimai (be nuosavybės) 2015 m. sumažėjo 788 mln. eurų (-3,6 %) – iki 20,8 mlrd. eurų. Įsipareigojimų mažėjimą iš esmės lėmė vienas veiksnys – mažėjantys Lietuvoje veikiančių bankų įsipareigo-

1 pav. Bankų sektoriaus turtas

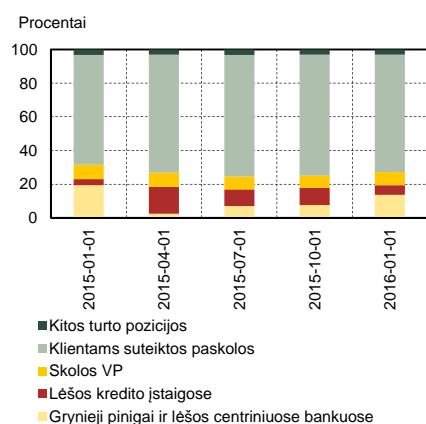
(2011 m. liepos 1 d.–2016 m. sausio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

2 pav. Turto struktūra

(2015 m. sausio 1 d.–2016 m. sausio 1 d.)

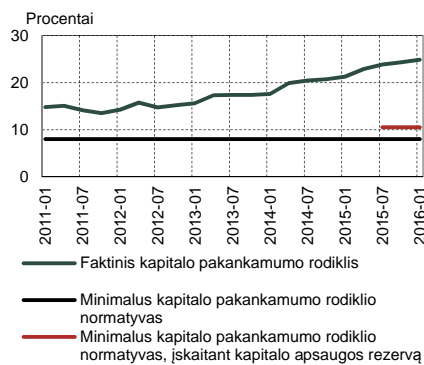
Šaltinis: Lietuvos bankas.

¹ Sistemos dalyviams pastebėjus finansinių ataskaitų klaidų ir ataskaitas pateikus iš naujo, apžvalgos duomenys po šios datos gali būti atnaujunami.

² Dėl numatomo *Danske Bank A/S* Lietuvos filialo mažmeninės bankininkystės pardavimo „Swedbank“, AB (šiam sandoriui dar nėra duotas Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos leidimas), atitinkama *Danske Bank A/S* Lietuvos filialo paskolų klientams dalis finansinėse ataskaitose priskiriama ilgalaikiam turtui, laikomam parduoti. Siekiant palyginamumo, toliau apžvalgoje bankų sektoriaus rodiklių pokyčiai bus analizuojami pašalinus šį apskaitos efektą, kuris taip pat turėjo įtakos nurodomoms indėlių, atskirų paskolų segmentų sumoms ir paskolų kokybės rodikliui.

3 pav. Bankų sistemos kapitalo pakankamumo rodikliai

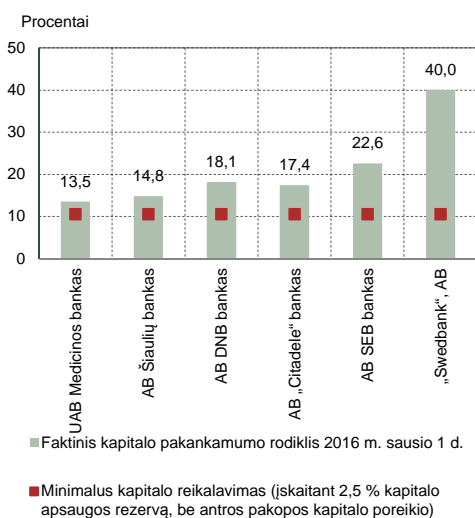
(2011 m. sausio 1 d.–2016 m. sausio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

4 pav. Bankų kapitalo pakankamumo rodikliai

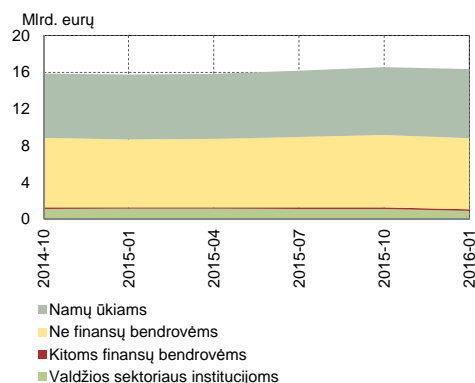
(2016 m. sausio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

5 pav. Bankų paskolų ir lizingo portfelis

(2010 m. spalio 1 d.–2016 m. sausio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

jimai patronuojantiems bankams. Per metus bankų įsipareigojimai kredito įstaigoms sumažėjo 1 980 mln. eurų (–42,9 %). Tuo pat metu klientų indėlių suma ir toliau didėjo: metų pabaigoje klientai laikė 783 mln. (4,8 %) daugiau indėlių.

2. REIKALAVIMŲ VYKDYMAS

Visi Lietuvoje veikiantys bankai su atsarga vykdė tiek minimalų bendrojo kapitalo pakankamumo reikalavimą, tiek naująjį kapitalo apsaugos rezervo reikalavimą. Bendras bankų kapitalo pakankamumo rodiklis 2016 m. sausio 1 d. siekė 24,8 proc. ir buvo didesnis nei prieš metus (21,3 %). Visi Lietuvoje veikiantys bankai vykdė tiek minimalų bendrojo kapitalo pakankamumo reikalavimą (8,0 %), tiek ir tokį reikalavimą, įskaitant 2,5 proc. kapitalo apsaugos rezervą (iš viso 10,5 %). Lietuvos bankų sistemos kapitalą daugiausia (98 %) sudarė aukščiausios kokybės bendrasis 1 lygio nuosavas kapitalas (angl. *common equity tier 1*, CET1).

Lietuvoje veikiantys bankai vykdė ir individualius papildomo kapitalo reikalavimus. Remiantis Lietuvoje įgyvendinta Ketvirtąja kapitalo reikalavimų direktyva, 2015 m. buvo atliktas visų šalyje veikiančių bankų priežiūrinio tikrinimo ir vertinimo procesas. Šio proceso metu ne tik išsamiai įvertinta bankų veikla, finansinė būklė, veiklos riziką ribojančių normatyvų vykdymas, bet ir nustatytas papildomo kapitalo, reikalingo rizikoms pagal antoną pakopą (t. y. toms, kurių neapima minimalūs kapitalo pakankamumo reikalavimai) padengti, poreikis. Jis galios iki kito priežiūrinio tikrinimo ir vertinimo proceso. Lietuvos bankas anksčiau skelbė, kad AB Šiaulių bankas turės tenkinti 9 proc. CET1 pakankamumo koeficientą ir 12,5 proc. bendrojo kapitalo pakankamumo koeficientą, UAB Medicinos bankui nustatyti atitinkamai 8,9 ir 12,4 proc., AB „Citadele“ bankui – 11,0 ir 14,5 proc. sudarantys kapitalo reikalavimai. Trims didžiausiems šalies bankams – AB SEB bankui, „Swedbank“, AB, ir AB DNB bankui – irgi nustatyti atitinkami reikalavimai, tačiau Europos Centrinis Bankas, vykdamas tiesioginę šių bankų priežiūrą, jų neatskleidė. Nustatytus individualius reikalavimus tenkina visi bankai.

Nepaisant geros bankų sistemos kapitalo būklės, kai kuriems bankams ir toliau yra aktualūs pakankamos kapitalo atsargos bei kapitalo stiprinimo klausimai, todėl Lietuvos bankas daug dėmesio skiria šių bankų prisiimamos rizikos mastui, jos stebėjimui ir vertinimui.

Bankai 2015 m. turėjo pakankamas likvidaus turto atsargas. 2015 m. bankų likvidumo lygis išliko aukštas, o likvidaus turto atsargos – pakankamos. Visi šalyje veikiantys bankai vykdė padengimo likvidžiuoju turtu normatyvo reikalavimą su didele atsarga.

Ankstesnėse Bankų veiklos apžvalgose minėta, kad nuo 2015 m. vietinį likvidumo rodiklį (normatyvas – 30 %) pakeitė padengimo likvidžiuoju turtu rodiklis (angl. *liquidity coverage ratio*, LCR). Bankai turi užtikrinti ne mažesnes nei 100 proc. šio rodiklio reikšmes. Vis dėlto pats LCR rodiklis, Europos Komisijai nutarus peržiūrėti ir papildyti Deleguotąjį reglamentą (nesant patvirtintų LCR ataskaitų formų ir ataskaitų pildymo nurodymų), kol kas nėra skelbiamas. Planuojama, kad tai bus padaryta 2016 m.

Stebėdamas likvidumo situaciją bankuose ir siekdamas įsitikinti, kad bankai užtikrina naujųjų likvidumo reikalavimų vykdymą, Lietuvos bankas skaičiuoja, stebi ir vertina LCR rodiklius naudodamas bankų pateiktus duomenis.

3. PASKOLŲ IR LIZINGO PORTFELIS

Paskolų ir lizingo portfelio pokyčiai

2015 m. bankų skolinimo aktyvumas išaugo. 2015 m. buvo sėkmingi kreditavimo rinkai: bankų klientų paskolų portfelis grynąja verte (po specialiųjų atidėjinių) išaugo 611 mln. eurų (3,9 %) – iki 16,3 mlrd. eurų. Skolinimo aktyvumu itin pasižymėjo 2015 m. antrasis ir trečiasis ketvirčiai – vien per šį laikotarpį bankų klientų paskolos išaugo 735 mln. eurų. Aktyviai skolinosi tiek įmonės, tiek namų ūkiai: įmonėms suteiktų paskolų portfelis per metus išaugo 336 mln. eurų (4,5 %), namų ūkiams – 485 mln. eurų (6,9 %). Būstui įsigyti suteiktų paskolų suma per metus taip pat padidėjo – 297 mln. eurų (5,2 %).

Kreditavimo plėtra Lietuvoje buvo prislopusi nuo 2008 m., t. y. nuo sunkmečio pradžios. Tačiau esant žemoms palūkanų normoms, nusistovėjus gyventojų lūkesčiams ir sumažėjus neapibrėžtumui, susijusiam su valiutos pasikeitimu, gyventojai ir įmonės nusprendė pasinaudoti žemų palūkanų normų teikiama nauda ir ėmė skolintis drąsiau. Tiesa, 2015 m. paskutinį ketvirtį bendra paskolų suma sumažėjo 211 mln. eurų (–1,3 %). Paprastai metų pabaigoje skolinimosi aktyvumas būna mažesnis. Tačiau šį kartą vangesnį paskolų likučio kitimą metų pabaigoje lėmė ne tik sezoniškumas, bet ir reikšmingos paskolos vienam bankui grąžinimas. Jo neįskaitant, bankų sistemos paskolų portfelio pokytis ir ketvirtąjį ketvirtį būtų teigiamas.

Paskolų ir lizingo portfelio kokybė

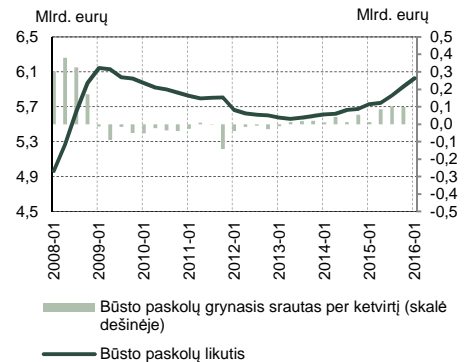
Paskolų ir lizingo portfelio kokybė toliau gerėjo. Bankų sistemos neveiksnių skolos priemonių rodiklis 2015 m. pabaigoje siekė 5,5 proc., palyginti su visu portfeliu⁴. Per metus jis pagerėjo 0,98 proc. punkto, tam reikšmingos įtakos ir toliau turėjo blogų paskolų nurašymai. Atskiri ne finansų bendrovių ir namų ūkių neveiksnių paskolų portfelio (be lėšų bankuose ir skolos VP) rodikliai siekė 8,4 ir 7,4 proc. ir, palyginti su 2014 m., taip pat pagerėjo – atitinkamai 1,9 ir 1,6 proc. punkto. Gerėjimo tendencijas rodė ir kiti paskolų kokybės rodikliai, pavyzdžiui, per 2015 m. bankai patyrė 16,2 proc. mažesnius paskolų vertės sumažėjimo nuostolius.

4. INDĖLIAI BANKUOSE

Bankuose laikomų indėlių pokyčių tendencijos toliau rodo augimą. 2016 m. sausio 1 d. klientai bankuose laikė 17,1 mlrd. eurų indėlių ir tai buvo 783 mln. eurų (4,8 %) daugiau nei prieš metus⁵. Kaip ir tikėtasi, 2015 m. pradžioje, kai buvo įvestas euras, dalis indėlių iš bankų sistemos buvo atitraukta. Be šios aplinkybės, kitų su indėliais susijusių esminių pokyčių Lietuvos bankų sistemoje nebuvo. Išskyrus 2015 m. pradžią, klientų indėlių suma augo, nors palūkanų normos ir buvo žemos. Vien per 2015 m. ketvirtąjį ketvirtį klientų indėlių suma padidėjo 861 mln. eurų (5,3 %). Žemos indėlių palūkanų normos vis dar nėra kliūtis rinktis indėlius bankuose ne tik kaip einamųjų lėšų laikymo, bet ir kaip taupymo priemonę. Tiesa, klientams teikiant pirmenybę likvidumui, didžioji klientų indėlių dalis (75 %) laikoma einamosiose sąskaitose.

6 pav. Būsto paskolos

(2008 sausio 1 d.–2016 m. sausio 1 d.)

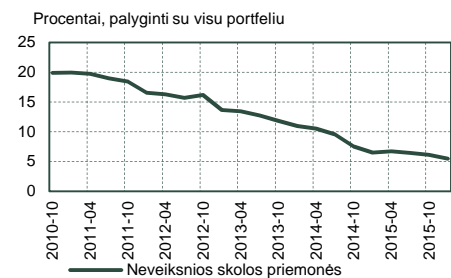

Pastaba: nuo 2014 m. spalio 1 d. būsto paskolos apima ir namų ūkiams suteiktas paskolas, skirtas investuoti į būstą savo reikmėms ar nuomai, įskaitant statybą ir remontą, todėl duomenys nėra visiškai palyginami su ankstesnių duomenų eilute.

Šaltinis: Lietuvos bankas.

7 pav. Paskolų kokybė

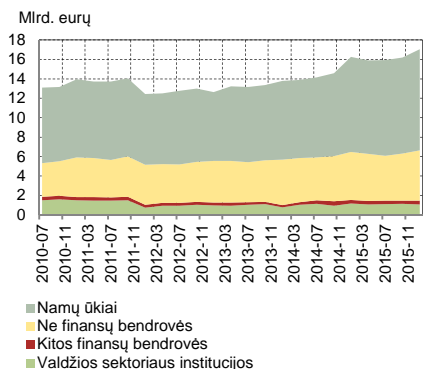
(2010 m. spalio 1 d.–2016 m. sausio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

8 pav. Indėlių suma

(2010 m. liepos 1 d.–2016 m. sausio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

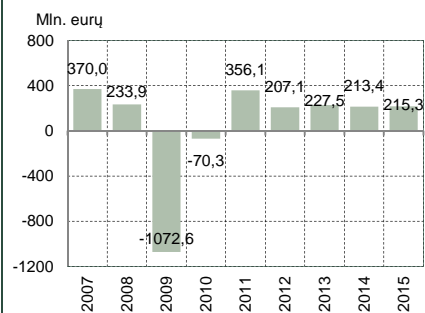
³ Paskolų sumos (bendroji, namų ūkių ir būsto) buvo koreguojamos pašalinant minėto sandorio tarp „Swedbank“, AB, ir „Danske Bank A/S“ filialo apskaitos veiksmų įtaką.

⁴ Paskolų kokybės rodikliai buvo koreguojami pašalinant minėto sandorio tarp „Swedbank“, AB, ir „Danske Bank A/S“ filialo apskaitos veiksmų įtaką.

⁵ Indėlių skaičiai (bendrasis ir namų ūkių indėlių) buvo koreguojami pašalinant minėto sandorio tarp „Swedbank“, AB, ir „Danske Bank A/S“ filialo apskaitos veiksmų įtaką.

9 pav. Bankų sektoriaus pelnas

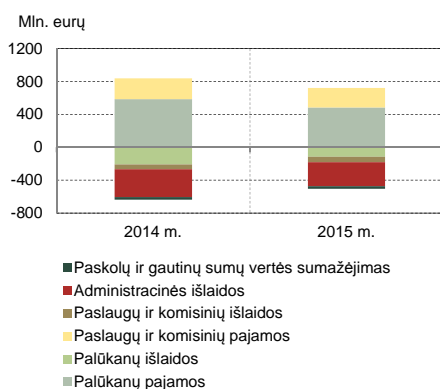
(2007 m. sausio 1 d.–2016 m. sausio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

10 pav. Pagrindiniai pajamų ir išlaidų straipsniai

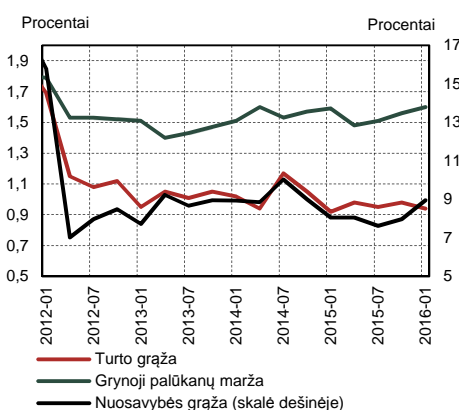
(2015 sausio 1 d. m. ir 2016 m. sausio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

11 pav. Bankų pelningumo rodikliai ir grynoji palūkanų marža

(2012 m. sausio 1 d.–2016 m. sausio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

5. PELNINGUMAS IR VEIKLOS EFEKTYVUMAS

Lietuvos bankų sistema 2015 m. buvo pelninga, tačiau pajamos iš pagrindinių straipsnių turto toliau mažėjo. Bankų ir užsienio bankų filialų pelnas 2015 m. buvo 215,3 mln. eurų, 1,9 mln. eurų (0,9 %) didesnis nei 2014 m. Pelningai veikė 11 bankų ir užsienio bankų filialų, nuostolius patyrė 2 rinkos dalyviai. Pelnas padidėjo 8, sumažėjo – 5 rinkos dalyvių. Pagrindiniai bankų pelno ir nuostolio ataskaitos straipsniai toliau kito nepalankia linkme. Dėl užsitęsusių itin žemų palūkanų normų aplinkos mažėjo bankų grynosios palūkanų pajamos. Įvedus eurą ir bankams netekus pajamų iš valiutos keitimo ir pavidimų, grynosios paslaugų ir komisinių pajamos taip pat buvo mažesnės nei prieš metus. Bankų grynosios veiklos pajamos buvo 66 mln. eurų (–10,0 %) mažesnės nei prieš metus, o bendrą pelno pokytį į teigiamą pusę atsverti padėjo atskiruose bankuose veikę vienkartinio pobūdžio veiksniai, būtent sumažėjusios IT išlaidos ir dar keletas netipinių veiksnių.

Dėl sumažėjusių palūkanų bankai pajamų netenka daugiau, nei sutaupto išlaidų. Bankų palūkanų pajamos 2015 m. sumažėjo 100,8 mln. eurų (–17,3 %) ir sudarė 483,7 mln. eurų, o išlaidos sumažėjo 90,9 mln. eurų (–43,9 %) ir sudarė 116,4 mln. eurų. Mažų palūkanų normų aplinka bankams ir toliau lieka nepalanki, nes mažesnės išlaidos, mokamos už įsipareigojimus, neatsveria sumažėjusių pajamų, gaunamų iš turimo turto: grynosios palūkanų pajamos tapo mažesnės 9,9 mln. eurų (–2,6 %) ir sudarė 367,3 mln. eurų.

Euro įvedimas 2015 m. iš bankų atėmė dalį kitų pajamų. Paslaugų ir komisinių pajamos 2015 m. sumažėjo 17,2 mln. eurų (–6,7 %) ir sudarė 237,2 mln. eurų, o išlaidos, priešingai, augo – jos padidėjo 2,6 mln. eurų (4,3 %) ir sudarė 63,4 mln. eurų. Iš viso grynosios paslaugų ir komisinių pajamos sumažėjo 19,8 mln. eurų (–10,2 %) ir sudarė 173,8 mln. eurų. Kaip ir palūkanų pajamos, paslaugų ir komisinių pajamos mažėjo visus 2015 m. Pastarosioms neigiamą įtaką turėjo euro įvedimas, dėl jo bankų sistemos dalyviai neteko pajamų iš valiutos keitimo ir pavidimų eurais.

Bankų sistemos pelningumui teigiamos įtakos turėjo administracinių išlaidų mažėjimas. 2015 m. bankams pavyko sumažinti administracines išlaidas: mažėjo išlaidos personalui, tačiau dar labiau – IT projektų sąnaudoms. Palyginti su tuo pat laikotarpiu prieš metus, administracinės išlaidos sumažėjo 40,9 mln. eurų, iš jų 7,1 mln. sumažėjo personalo išlaidos, likusi pokyčio dalis priskirtina jau minėtam IT išlaidų sumažėjimui. Tiesa, pastarasis veiksnys reikšmingai paveikė tik keletą sistemos dalyvių. Jei ne įtaka jiems, bendros bankų administracinių išlaidos 2015 m. būtų sumažėjusios gerokai mažiau.

Kiek geresnis 2015 m. bankų pelnas lėmė ir šiek tiek geresnius pelningumo rodiklius. Bankų turto grąža padidėjo 0,02 proc. punkto (iki 0,94 proc.), nuosavybės grąža išaugo 0,91 proc. punkto (iki 8,96 proc.). Palūkanų pajamų ir palūkanas duodančių aktyvų santykis sumažėjo 0,43 proc. punkto, atitinkamas palūkanų išlaidų santykis sumažėjo 0,44 proc. Tad grynoji palūkanų marža padidėjo, bet labai nedaug – 0,01 proc. punkto (iki 1,6 proc.). Efektyvumo rodiklis, rodantis bankų sąnaudų ir pajamų santykį, taip pat pagerėjo: 2016 sausio 1 d. jo reikšmė sumažėjo 0,86 proc. punkto – iki 52,68 proc.

Dėl reguliacinės aplinkos pokyčių keitėsi bankų išlaidos. Į Lietuvos teisinę bazę perkėlus Bankų gaivinimo ir pertvarkymo direktivos nuostatas, bankai turės kasmet mokėti įmokas į pertvarkymo fondą, kurį administruoja Indėlių draudimo fondas. Šios įmokos yra numatytos finansinei pagalbai krizės ištiktiems bankams suteikti, jei toks poreikis iškiltų. Taip įgyvendinamas principas, kad bankai būtų gelbėjami jų pačių lėšomis. 2015 m. gruodžio mėn. šeši bankai į Indėlių draudimo fondo administruojamą pertvarkos fondą iš viso pervedė 10,1 mln. eurų. Kita vertus, dėl nau-

jos ES Indėlių garantijų sistemų direktyvos pasikeitė ir bankų mokamų draudimo įmokų už laikomus draustus klientų indėlius skaičiavimo tvarka. Pagal naująją tvarką, 2015 m. bankams priskaičiuota 8,5 mln. eurų mažiau draudimo įmokų, palyginti su 2014 m.

6. REGULIACINĖ APLINKA

Teisėkūra ir teisėkūros projektai

Remiantis Ketvirtąja kapitalo reikalavimų direktyva, 2015 m. bankams pradėti taikyti papildomi kapitalo rezervai. Nuo 2015 m. birželio 30 d. įsigaliojo kapitalo apsaugos rezervas, kurio dydis – 2,5 proc. Kas ketvirtį yra apskaičiuojamas anticiklinis kapitalo rezervas, kuris kaip ir kapitalo apsaugos rezervas galioja visiems bankams. Šiuo metu jo vertė yra 0 proc. Taip pat nustatyti kapitalo rezervai sistemaiškai svarbioms įstaigoms. Tokiomis Lietuvoje pripažinti keturi bankai: AB SEB bankas (rezervas – 2 %), AB DNB bankas (2 %), „Swedbank“, AB (2 %), ir AB Šiaulių bankas (0,5 %). Sistemaiškai svarbių įstaigų rezervą šie bankai turės sukaupti per vienerių metų pereinamąjį laikotarpį, t. y. reikalavimą turės tenkinti nuo 2016 m. gruodžio 31 d.

Nekilnojamojo turto kreditavimo teisinis reguliavimas. Lietuvos bankas parengė Lietuvos Respublikos kredito, susijusio su nekilnojamoju turu, įstatymo projektą, jį šiuo metu derina Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Projektu siekiama įgyvendinti Direktyvą 2014/17/ES dėl vartojimo kredito sutarčių dėl gyvenamosios paskirties nekilnojamojo turto (angl. *Mortgage credit directive*, MCD) bei šalių narių pasiūlymus dėl teisinio reguliavimo tobulinimo būsto kreditų teikimo srityje. Projekte numatoma, kad MCD nuostatos bus perkeltos į Lietuvos teisę išplečiant direktyvos taikymo sritį visoms kredito sutartims, užtikrintoms ne tik būsto, bet ir kitokio nekilnojamojo turto įkeitimu, įgyvendinama MCD nustatyta ikisutartinės informacijos teikimo kredito gavėjui tvarka, taip pat siūloma nustatyti reikalavimus kredito sutarčiai, reikalauti aiškiai atskleisti palūkanų normos struktūrą ir palūkanų normos keitimo sąlygas, uždrausti privalomo finansinių produktų paketo pardavimą kartu su kredito sutartimi, riboti mokesčių už išankstinį kredito grąžinimą dydį ir kt.

Netrukus LR Seimui bus teikiamas Mokėjų įstatymo pakeitimų projektas. Juo įgyvendinama Direktyva 2014/92/ES dėl mokesčių, susijusių su mokėjimo sąskaitomis, palyginamumo, mokėjimo sąskaitų perkėlimo ir galimybės naudotis būtiniausias savybes turinčiomis mokėjimo sąskaitomis (angl. *Payment accounts directive*, PAD). PAD siekiama užtikrinti paprastą skirtingų mokėjimo paslaugų teikėjų įkainių palyginimą, nesudėtingą mokėjimo sąskaitų perkėlimą iš vieno paslaugų teikėjo į kitą ir padidinti būtiniausias savybes turinčių mokėjimo sąskaitų prieinamumą vartotojams. Įgyvendindamas direktyvą, Lietuvos bankas atsižvelgė į direktyvos tikslus, bet tuo neapsiribojo ir parengtu projektu siekė sudaryti papildomas paskatas vartotojams naudotis elektroninėmis mokėjimo priemonėmis vietoj grynųjų pinigų, todėl į projektą įtrauktos nuostatos, kurios sudarytų prielaidas sumažinti vartotojams įprastų operacijų krepšelio kainą, kad ji būtų ne didesnė nei regiono vidurkis.

Vartojimo kredito įstatymo pakeitimai. Nuo 2016 m. vasario 1 d. įsigaliojo Vartojimo kredito įstatymo pakeitimai. Šiuo įstatymu siekiama geriau apsaugoti vartojimo kredito gavėjus nuo nepamatuoto skolinimosi. Įstatymo pakeitimai yra nukreipti į smulkesnius vartojimo kreditų davėjus, tačiau jo nuostatos galioja ir bankams. Vartojimo kredito įstatyme numatyti pakeitimai, kuriais bus griežtinami reklamos reikalavimai, įtvirtinti esminiai kreditingumo reikalavimai, ribojamas kredito suteikimo laikas, įtvirtintas „apsisprendimo laikotarpis“, per kurį galima atsisakyti kredito, sumažinti galiojančią bendros vartojimo kredito kainos metinę normą, įtvirtinti kiekvieno fizinio asmens teisę pateikti prašymą neleisti jam tam tikrą laikotarpį sudaryti vartojimo kredito sutarčių, nustatyti reputacijos reikalavimus vartojimo kredito davėjų vadovams, padidinti baudų, taikomų Vartojimo kredito įstatymo reikalavimų nesilaikantiems vartojimo kredito davėjams ir jų tarpininkams, dydžius, įtvirtinti tarpusavio skolinimo veiklą reglamentuojančias nuostatas.

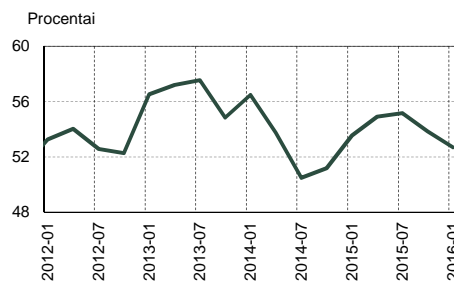
Vartotojų teisių apsauga

2015 m. iš viso buvo išnagrinėti 143 kreipimaisi dėl vartotojų ginčų su bankais, tai sudaro 30 proc. visų kreipimųsi į Lietuvos banką dėl ginčų nagrinėjimo. 2015 m. kiekvieną ketvirtį vartotojų kreipimusi dėl bankų veiklos teisėtumo daugėjo: pirmąjį ketvirtį jų Lietuvos bankas gavo 24, antrąjį – 34, trečiąjį – 42, ketvirtąjį – 43. Nagrinėdamas ginčus, Lietuvos bankas siekia, kad ginčo šalys rastų taikų sprendimo būdą ir susitartų. Iš gautų kreipimųsi 9 ginčai buvo išspręsti taikiai, vadovaujantis tarpininkavimo principais. Nepavykus to pasiekti, Lietuvos bankas šioje srityje 2015 m. priėmė 35 sprendimus (6 atvejais nuspręsta patenkinti vartotojų reikalavimus, 29 atvejais vartotojų reikalavimai atmesti).

2015 m. neįvykdyti du rekomendacinio pobūdžio sprendimai dėl ginčų, kilusių su Nordea Bank AB. Ginčai tarp vartotojų ir *Nordea Bank AB* kilo dėl to, kad bankas atsisakė taikyti neigiamas palūkanas paskoloms Šveicarijos frankais,

12 pav. Bankų efektyvumo rodiklis (sąnaudų ir pajamų santykis)

(2012 m. sausio 1 d.–2016 m. sausio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

kai bazinė palūkanų norma tapo ne tik neigiama, bet ir didesnė už banko maržą. Tais atvejais bankas neigiamas palūkanas prilygino nuliui, nors dėl to sutartyse su vartotojais nebuvo sutarta. Savo ruožtu vartotojai reikalavo, kad bankas neigiamas palūkanas taikytų visa apimtimi ir mažintų gražintiną paskolos dalį. Išanalizavęs ginčijamas vartotojų ir *Nordea Bank AB* sutartis, šalių argumentus ir kitas aplinkybes, Lietuvos bankas nusprendė, kad banko atsisakymas taikyti neigiamas palūkas neatitinka šių sutarčių sąlygų ir yra nesąžiningas vartotojų atžvilgiu.

Kiti 2015 m. nagrinėti ginčai buvo susiję su mokesčių pagal finansinių paslaugų teikimo sutartis taikymu (dėl išankstinio kredito gražinimo mokesčio pagal kredito sutartis išskaičiavimo pagrįstumo). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kartojasi ginčai dėl mokėjimų operacijų atlikimo mokėjimo kortelėmis, kai lėšos pasisavinamos trečiųjų asmenų, panaudojus tik vartotojų turimus mokėjimo kortelės duomenis. Iš 2015 m. ginčų nagrinėjimo praktikos svarbu tai, kad jeigu mokėjimo paslaugų vartotojas laikosi mokėjimo paslaugų sutartyje nustatytos mokėjimo priemonės naudojimo ir jos saugojimo tvarkos, jis nepatirs jokių nuostolių dėl trečiųjų asmenų neteisėtų veiksmų, tačiau jeigu vartotojas personalizuotų mokėjimo priemonės saugumo požymių nesaugos, jis gali patirti dėl to atsirandančių pasekmių ir nuostolių. Kita besikartojanti ginčų su bankais nagrinėjimo sritis – finansinių paslaugų sutarties sąlygų tinkamas atskleidimas. Teisės aktai nustato pareigą šaliai, parengusiai sutartį, sudaryti tinkamas galimybes susipažinti su standartinėmis sutarties sąlygomis kontrahentui. Tik įvykdžius šią pareigą sutarties standartinės sąlygos tampa privalomos kitai šaliai, o vartotojas, susipažinęs su standartinėmis sutarties sąlygomis ir patvirtinęs tai savo parašu, privalo jomis vadovautis.

Lietuvos bankas kiekvienais metais rengia ir viešai savo interneto tinklapyje skelbia išnagrinėtų ginčų praktikos apžvalgą⁶, kurioje pateikiama apibendrinta informacija apie dažniausius ginčus, jų pobūdį ir priimtus sprendimus.

⁶ Žr. http://www.lb.lt/nagrinetu_gincu_praktikos_apzvalga_1.

Priedas: pagrindiniai bankų sektoriaus rodikliai

1 lentelė. Balanso ataskaitos pagrindiniai straipsniai

Eil. Nr.	Rodiklis	2015-01-01	2015-10-01	2016-01-01	Pokytis IV ketv.	Pokytis per 2015 m.
		suma, mln. Eur				
1.	Turtas	24 129,5	23 043,7	23 436,8	1,7	-2,9
1.1.	Skolos vertybiniai popieriai	2 077,1	1 654,8	1 836,1	11,0	-11,6
1.2.	Nuosavybės vertybiniai popieriai	46,2	45,4	73,1	61,0	58,2
1.3.	Išvestinės finansinės priemonės	272,7	134,1	139,0	3,7	-49,0
1.4.	Grynieji pinigai	440,4	356,9	406,7	14,0	-7,7
1.5.	Lėšos centriniuose bankuose	4 228,1	1 380,9	2 800,6	102,8	-33,8
1.6.	Lėšos kredito įstaigose	874,3	2 373,9	1 306,2	-45,0	49,4
1.7.	Klientams suteiktos paskolos (su lizingu)*	15 735,2	16 076,8	15 879,2	-1,2	0,9
1.7.1.	Valdžios sektoriaus institucijoms (su lizingu)	1 144,7	1 128,2	904,1	-19,9	-21,0
1.7.2.	Kitoms finansų bendrovėms (su lizingu)	132,2	168,3	163,6	-2,8	23,8
1.7.3.	Ne finansų bendrovėms (su lizingu)	7 404,0	7 863,1	7 739,6	-1,6	4,5
1.7.4.	Namų ūkiams (su lizingu)*	7 054,4	6 917,2	7 071,9	2,2	0,2
1.7.4.1.	iš jų paskoloms būstui pirkti*	5 731,4	5 456,6	5 569,1	2,1	-2,8
1.8.	Kitos turto pozicijos	455,4	1 021,0	995,8	-2,5	118,7
2.	Įsipareigojimai ir nuosavybė	24 129,5	23 043,7	23 436,8	1,7	-2,9
2.1.	Centrinių bankų indėliai	1,8	360,8	345,9	-4,1	19116,7
2.2.	Įsipareigojimai kredito įstaigoms	4 621,7	3 135,2	2 641,3	-15,8	-42,9
2.3.	Išvestinės finansinės priemonės	261,8	123,1	125,3	1,8	-52,1
2.4.	Indėliai**	16 271,7	16 027,4	16 892,0	5,4	3,8
2.4.1.	Valdžios sektoriaus institucijų	1 157,3	1 146,2	1 078,2	-5,9	-6,8
2.4.2.	Kitų finansų bendrovių	356,1	329,4	372,0	12,9	4,5
2.4.3.	Ne finansų bendrovių	4 962,3	4 840,9	5 179,4	7,0	4,4
2.4.4.	Namų ūkių**	9 796,1	9 710,9	10 262,4	5,7	4,8
2.5.	Išleisti skolos vertybiniai popieriai	56,1	37,2	42,6	14,5	-24,1
2.6.	Kitos įsipareigojimų pozicijos	420,2	835,2	798,1	-4,4	89,9
2.7.	Nuosavybė	2 496,2	2 524,8	2 591,6	2,6	3,8

Šaltinis: Lietuvos bankas.

*Paskolų statistika pateikiama taip, kaip ji atvaizduota bankų finansinėse ataskaitose, t. y. Danske Bank A/S Lietuvos filialo ketinama parduoti paskolų dalis priskirta prie turto, skirtu parduoti, šiuo atveju suma priskirta prie „1.8. Kitos turto pozicijos“.

**Indėlių statistika pateikiama taip, kaip ji atvaizduota bankų finansinėse ataskaitose, t. y. Danske Bank A/S Lietuvos filialo ketinama parduoti indėlių dalis priskirta prie įsipareigojimų, skirtų parduoti, šiuo atveju suma priskirta prie „2.6 Kitos įsipareigojimų pozicijos“.

2 lentelė. Pelno (nuostolio) ataskaitos pagrindiniai straipsniai

Eil. Nr.	Rodiklis	2015-01-01	2015-10-01	2016-01-01	Pokytis IV ketv.	Pokytis per 2015 m.
		suma, mln. Eur				
3.	Einamųjų metų pelnas	213,4	168,6	215,3	-	0,9
3.1.	Grynosios palūkanų pajamos	377,2	268,6	367,3	-	-2,6
3.2.	Grynosios paslaugų ir komisinių pajamos	193,6	128,9	173,8	-	-10,2
3.3.	Administracinės išlaidos	334,6	231,8	293,8	-	-12,2
3.4.	Paskolų ir gautinų sumų vertės sumažėjimas	47,2	20,4	40,0	-	-15,3

Šaltinis: Lietuvos bankas.

3 lentelė. Kiti bankų veiklos rodikliai

Eil. Nr.	Rodiklis	2015-01-01	2015-10-01	2016-01-01	Pokytis IV ketv.	Pokytis per 2015 m.
		proc.			proc. p.	
4.	Kapitalo pakankamumo rodiklis	21,3	24,3	24,8	0,5	3,5
5.	CET1 kapitalo pakankamumo rodiklis	20,9	23,9	24,3	0,4	3,4
6.	Sverto rodiklis	10,2	10,9	10,8	-0,1	0,6
7.	Grynoji palūkanų marža	1,59	1,56	1,60	0,0	0,0
8.	Turto grąža	0,92	0,98	0,94	0,0	0,0
9.	Nuosavybės grąža	8,05	7,97	8,96	1,0	0,9
10.	Efektyvumo rodiklis	53,5	53,8	52,7	-1,1	0,8
11.	Neveiksnios skolos priemonės*	6,5	5,7	5,2	-0,5	-1,3
12.	Neveiksnios skolos priemonės (be lėšų ban- kuose ir skolos VP)*	8,9	7,5	7,0	-0,5	-1,9

Šaltinis: Lietuvos bankas.

*rodikliai apskaičiuoti pagal faktines bankų pateiktas finansines ataskaitas, t. y. nekoreguoti dėl numatomo Danske Bank A/S Lietuvos filialo sandorio.